

Brombærhusets pædagogiske læreplan.

2020

**"Læring går gennem kroppen –
og børn lærer mest af hinanden"**

- Citat fra filmen Barndom (2017)

Indholdsfortegnelse.

.....	1
Indholdsfortegnelse.....	2
Indledning.....	4
Det pædagogiske grundlag.....	5
Rudolf Steiner og pædagogikken.....	5
Barnesyn.....	5
Dannelse.....	6
Leg.....	7
Læring.....	8
Børnefællesskaber.....	8
Pædagogiske læringsmiljøer.....	9
Forældresamarbejde.....	10
Børn i udsatte positioner.....	11
Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen.....	11
Overgange.....	12
Nærmiljøet.....	13
Indholdsbeskrivelser og pædagogiske mål.....	13
De 6 læreplanstemaer.....	14
1. Alsidig personlig udvikling.....	14
2. Social udvikling.....	14
3. Kommunikation og sprog.....	15
4. Krop, sanser og bevægelse.....	16
5. Natur, udeliv og science.....	17
6. Kultur, æstetik og fællesskab.....	18
Pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.....	19
Vuggestuen (1-3år):.....	19
Børnehaven: (3-6år).....	20
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø.....	21

Børnemiljøvurderingen.....	21
Evalueringskultur.....	22
Kildehenvisning.....	22

Indledning

Siden 2004 har dagtilbudsloven indeholdt et krav om at alle dagtilbud i Danmark skulle arbejde med børns læring med udgangspunkt i en pædagogisk læreplan.

I maj 2018 vedtog folketetinget en ændring af dagtilbudsloven, ændringen tager afsæt i det samlede forslag til en ny styrket pædagogisk læreplan.

Lovændringen trådte i kraft den. 1. juli 2018. Lovændring omfatter mange nye elementer, som igangsættes ved lovens ikrafttræden, men som først skal være fuldt implementeret senest to år efter lovens ikrafttræden - altså den 1. juli 2020.

Den nye pædagogiske læreplan skal blandt andet beskrive:

- Et fælles pædagogisk grundlag, hvor der er fokus på børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbuddet.
- Arbejdet med etablering af et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, med fokus på rutinesituationer, planlagte aktiviteter og børneinitieret leg. Beskrivelser af de seks læreplanstemaer samt nye, brede pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring for hvert tema.
- Hvordan dagtilbuddet forholder sig til børn i udsatte positioner, forældresamarbejde om børns læring, sammenhæng til børnehaveklassen samt samarbejde med det omkringliggende samfund.
- Dagtilbuddets evaluerings kultur.
- Hvordan det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet integreres i det pædagogiske arbejde og hvordan det vurderes i et børneperspektiv.

Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes for børnegruppen i alderen 0-2 år og fra 3 år frem til skolestart.

Det er ikke hensigten at den pædagogiske læreplan skal være en lang rapport, som i detaljer beskriver dagtilbuddets arbejde med det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Tværtimod er det intentionen, at dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser for læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte, relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde og sikre at den tilsigtede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter og rutiner med børnene.

Dette er Brombærhusets pædagogiske læreplan.

Det pædagogiske grundlag.

Rudolf Steiner og pædagogikken.

Rudolf Steiner (1861-1925), videnskabsmand og filosof født i Østrig, har givet de grundæggende impulser til Rudolf Steiner pædagogik eller Waldorf pædagogik, som det også kaldes - særligt i andre lande.

Rudolf Steiner havde et akademisk udgangspunkt i naturvidenskab og erkendelsesteori. Derudover havde han en evne til at fornemme og beskrive oversanselige fænomener, som førte til et virke som åndsforsker. Han udgav ca. 20 bøger og holdt over 6000 foredrag. Rudolf Steiner beskrev mennesket, naturen og verden, som udover det, der kan undersøges naturvidenskabeligt, også har et åndeligt indhold. Han gav anvisninger til, hvordan andre gennem meditation og skoling kan nå til samme åndsvidenskabelige erkendelser.

I 1907 skitserer Rudolf Steiner for første gang sine tanker om, hvordan barnet skal opdrages ud fra et spirituelt menneskebillede. Dette menneskebillede beskriver mennesket som en fysisk eksistens, der er en materiel manifestation af nogle åndelige kvaliteter, som virker skabende ind i det fysiske, og kun kan erkendes eller skues åndeligt. Rudolf Steiner beskriver, at der i alle mennesker er noget individuelt åndeligt, som har en eksistens gennem flere liv (reinkarnation). Og at hvert menneske har en overordnet udviklingsvej (karma), som virker som en rød tråd gennem hele livet. Dette spirituelle menneskebillede danner udgangspunkt for Rudolf Steiners pædagogik.

Rudolf Steiners tanker er blevet grebet af forældre og af praktikere, som har forsøgt sig med at udfolde pædagogikken i en hverdag med mange små børn. Gennem denne praksis er der opstået en pædagogisk tradition og faglighed, som ligger til grund for uddannelse af Rudolf Steiner pædagoger og for hverdagen i et Rudolf Steiner dagtilbud som børnehave, vuggestue, dagpleje og børnehus.

I Rudolf Steiner pædagogikken ses barnet som et individ, hvis udvikling skal understøttes, så det som voksen kan leve livet som et frit, selvstændigt menneske, der kan begå sig i verden. Dette sker gennem kærlig omsorg.

Barnesyn.

I Brombærhuset ser vi det lille barn som stærkt sansende, nysgerrigt og fantasifuldt. Ethvert barn skal behandles som et unikt individ, der udvikler sig i sit eget tempo og i fælleskab med andre, således at barnets individuelle indre folder sig ud gennem opvæksten.

Vores pædagogik bygger på den iagttagelse, at barnet frem til 7-års alderen lærer gennem efterligning. De voksnes opgave er derfor at være efterlignelsesværdige i alt, hvad de gør. Voksne skal tilstræbe at være autentiske og engagerede. Ikke blot i kontakten til børnene, men også i deres forhold til ting og handlinger. Når der bages brød, så æltes dejen på et bord og der formes boller, så børnene kan følge med, deltage og efterligne arbejdet med at bage i deres leg.

Brombærhuset v./ Michaelskolen – Privat Rudolf Steiner vuggestue og børnehave.
Stokholtbuen 25 - 2730 Herlev - Tlf. 44849898 - Hjemmeside: www.michaelskolen.dk
E-mail: mail@michaelskolen.dk og brom@michaelskolen.dk

I Rudolf Steiner pædagogikken ses barnets udvikling som 3 delte.

Fra 0 til ca. 3 år møder barnet verden med dets vilje, 3 - 5 år gennem dets følelser og fra 5 - 7 år gennem dets tanker.

Hver aldersperiode ses også 3 delte - eksempelvis ses 0-3års alderen - ud fra et viljessyn. Gå (vilje) - tale (følelse) - begrebs dannelse; det er en bil og den kan køre. (tanke)

Vi lægger vægt på, at barnet er i en dannelsesproces, som vi skal have respekt for, når vi skaber rammerne omkring det. Barnet vil og kan selv række ud efter verden. Det lærer gennem sine sanser, hvor det smager, lugter, lytter, mærker og føler på sine omgivelser, og får derved en inderlig erfaring med alt omkring sig. Barnet øver sig i alle vågne timer på at lære at mestre bevægelse, sprog og tænkning, som danner grundlag for al senere læring.

Barnet har brug for at være i et stimulerende miljø, formet af indsigtfulde voksne mennesker, der bestræber sig på at være værdifulde og tydelige forbilleder. Derfor tilstræber vi at forme Brombærhusets pædagogiske praksis på en sådan måde, at barnet oplever at blive inviteret ind i et anerkendende og omsorgsfuldt miljø, fyldt med impulser til udvikling og erfaringsdannelse. Det skal kalde på barnets lyst til at udforske bevægelse på alle niveauer, til at afprøve og udvikle sit sprog, og til at lære sig at skabe indre billeder og forestillinger.

Dannelse.

For at barnet kan begynde at lære, skal det opleve nærvær og kontakt med voksne, som det har tillid til. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse og at de voksne lytter og indlever sig i dets behov. Når barnet har fået en tilknytning til de voksne og kan finde ro inde i sig selv, er det klar til at deltage i et fællesskab og lære nyt. Den tilknytning kan skabes, når de voksne er til stede som autentiske, tydelige mennesker, der er parate til at bruge, udtrykke og udvikle sig selv.

Social dannelse sker gennem vores samværskultur, hvor alle deltager i og har betydning for fællesskabet. I garderoben og ved måltider lærer børnene at tage hensyn, hjælpe og vente på hinanden. I vores daglige sanglege lærer barnet både at være i centrum, og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg oplever de at skabe i fællesskab, og at der i fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem venskaber og konflikter lærer børnene sig selv og de andre at kende, og at sætte grænser og samarbejde.

Kulturel dannelse sker gennem den måde hverdagslivet formes på og gennem de ting, handlinger og holdninger, som barnet omgives af. Vi lægger vægt på, at børnene er i en smuk æstetisk ramme; fx at bordet, vi spiser ved, er indbydende dækket med blomster, levende lys og opdækning foran hver plads, så barnet kan se, at lige her skal jeg sidde og spise. Rim og remser, sange, eventyrfortælling og årstidsfester henter kulturelt indhold ind i hverdagen

Brombærhuset v./ Michaelskolen – Privat Rudolf Steiner vuggestue og børnehave.

Stokholtbuen 25 - 2730 Herlev - Tlf. 44849898 - Hjemmeside: www.michaelskolen.dk

E-mail: mail@michaelskolen.dk og brom@michaelskolen.dk

med glæde og fantasi. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen.

Moralsk dannelse sker i den daglige omgang med hinanden. Vi forventer, at alle behandler hinanden og tingene omkring os respektfuldt. Vi viser børnene, at der findes værdier, som det er værd at værne om, Børnene hører hver dag fortællinger som inspirerer til at forstå verdens mangfoldighed og viser veje til at handle i livet.

Social, kulturel og moralsk dannelse handler om at lære respekt for sig selv, andre og sine omgivelser. Det ser vi som grundlæggende for at kunne agere som individ i et demokratisk samfund.

Leg.

Legen er barndommens sprog. Den fantasifulde leg skabes ud fra det, der er for hånden i kombination med oplevelser, barnet har haft. I legen lever barnet det, som det møder omkring sig ved at efterligne og afprøve.

Jo simple barnets legetøj er, jo bedre kan det udvikle sin fantasi, dukken skal både kunne være glad og ked af det. Klodserne skal både kunne bruges til at bygge et slot og gøre det det ud for tilskuere omkring en racerbane. I legen øver barnet sig hele tiden. Og i legen bearbejder barnet sine oplevelser og erfarer, at der er muligt at bruge sin fantasi til sammen med andre børn at skabe et fælles univers, hvis rammer alle må indordne sig under og bidrage til. I den frie leg kan børnene lege alene eller med hinanden. Det vigtige er, at fantasien udfoldes og roller og begreber prøves af. Det bidrager til at skabe en social fleksibilitet i barnets indre. Den frie leg danner derfor udgangspunkt for barnets individuelle, sociale og demokratiske dannelse.

Vi lægger i Brombærhuset vægt på, at der er god tid til at lege, og at alle leger på mange måder. Her er både plads til hurtigt løb, stille madlavningsleg i sandkassen, koncentreret opbygning af hule, omsorgsfuld pasning af dukken, voldsom kamp mod dragen osv. Vi opfordrer og inspirerer børnene til at lege med forskellige børn og at prøve forskellige roller i legene.

Mens børnene leger, er de voksne optaget af hverdagens gøremål. De laver noget, der skal bruges i huset og som børnene kan efterligne i leg eller deltage i som fx ordne grøntsager, ordne vasketøj, lave bål eller reparere legetøj. Samtidig er de voksne til stede og kan understøtte, gribe ind eller stimulere, når det er relevant.

De voksnes praktiske og fælles pædagogiske aktiviteter, fx ture i naturen, oprydning og historiefortælling bidrager til, at børnene får et fælles udgangspunkt, som de kan spejle og forvandle i legen. Det gør det lettere for dem at finde sammen om fælles leg.

Læring.

Vi lægger vægt på, at barnet lærer at være i verden som sig selv. Det lærer barnet først og fremmest gennem leg og ved at blive mødt af tydelige, nære og omsorgsfulde voksne, som det kan efterligne. Derfor skal den voksne være et forbillede i alt, hvad han eller hun gør fra modtagelsen af forældre og barn om morgenen til oprydning på legepladsen før lukketid.

Barnet vil gennem sin tid i Brombærhuset lære at blive selvhjulpnen ved fx af- og påklædning. Barnet vil lære sin krop at kende og udvikle sin grov- og finmotorik gennem alle dagens aktiviteter. I Brombærhuset bruger vi omgivelserne til at skærpe børnenes opmærksomhed og motorik. Det gøres fx, ved at løbe i sand, klatre i træer, grave huller, save brænde, lytte til fuglene, undersøge dyrespor osv.

Forudsætningen for at det unge og voksne menneske kan tænke og agere kreativt og innovativt er, at det som barn stimuleres til at udvikle en rig indre billedverden. I en verden, hvor billedmedier fylder meget, møder barnet konstant færdige ydre billeder, som ikke stimulerer dets egen indre billeddannende aktivitet. I Brombærhuset forsøger vi, særligt gennem fortælling og eventyr, at vise arketyperiske kvaliteter, som kan inspirere børnene til at bruge deres fantasi og danne deres egne billeder. Ligesom børnene, uanset køn, deltager på lige fod i alle aktiviteter, og alle prøver rollerne som prinsesse, ridder eller heks.

Vi søger at udvikle barnets følelsesliv ved at understøtte det i at lytte til og udtrykke sig selv. Barnet udvikler sit sprog gennem samtale og fortælling, fri leg, sange, rim og remser. Barnet udvikler sine fysiske kompetencer gennem daglige gøremål som at tegne og male, feje, skrælle gulerødder, slæbe brænde. Op til årstidsfesterne deltager barnet i forberedelserne, hvor der fx til påskefesten skal sys kyllinger, og til lanternefesten skal laves lygter til levende lys. Barnet lærer ved at prøve, fejle og prøve igen, indtil det lykkes. Pædagogen skal støtte barnet i at komme igennem processen, såvel ved at lære det håndværket som ved at træne tålmodighed, ihærdighed og fordybelse.

Børnefællesskaber.

Det er eksistentielt vigtigt, at barnet føler sig som en del af et fællesskab. Fra fødslen sker tilknytningen til forældrene og den nære familie. Når barnet begynder i Brombærhuset, skal det føle sig som en del af fællesskabet dér. Basis herfor er, at barnet føler tryghed ved de voksne og at det føler sig set og anerkendt, som den det er.

Børnefællesskab udvikles gennem leg, fælles aktiviteter og en oplevelse af at være i og bidrage til fællesskabet. I legen lærer børnene deres egne grænser og behov at kende, de afprøver forskellige roller og lærer af hinanden. Igennem aktiviteter som sangleg, dukketeater og årstidsfester får børnene en fælles fortælling, som bidrager til oplevelsen af at være del af fællesskabet. Gennem disse aktiviteter lærer børnene desuden som gruppe at vente og at lytte til og lade sig inspirere af hinanden og de voksne. Alle hverdagens gentagne aktiviteter som måltider, af- og påklædning og ture ud af huset er med til at styrke oplevelsen af at være en gruppe, der venter på, tager hensyn til og hjælper hinanden.

Brombærhuset v./ Michaelskolen – Privat Rudolf Steiner vuggestue og børnehave.

Stokholtbuen 25 - 2730 Herlev - Tlf. 44849898 - Hjemmeside: www.michaelskolen.dk

E-mail: mail@michaelskolen.dk og brom@michaelskolen.dk

Pædagogens opgave er at sikre, at alle børn er en del af fællesskabet og at være opmærksom på, at det er muligt at tage del på forskellige måder. Der vil i mange børnegrupper være børn med særlige udfordringer og behov, det kan styrke de andre børns kompetencer i forhold til at rumme forskellighed. For at børnene har mulighed for at deltage i mange forskellige fællesskaber, arbejder vi både stuevis, i aldersopdelt grupper på tværs af stuer, i små og store grupper.

En forudsætning for, at barnet kan føle sig som en del af fællesskabet er, at det faktisk er til stede. Børn, som jævnlige er væk eller først kommer, når dagen er i gang, kommer let på overarbejde, når de skal finde ind i børnefællesskabet og hverdagens rytme. Dog kan særligt det lille barn have brug for en fridag.

De daglige strukturerede fælles aktiviteter i Brombærhuset gør det naturligt, at alle deltager i og bidrager til fællesskabet. Det betyder, at det barn, der har svært ved at deltage i fx en maleaktivitet eller fælles gåtur, vil blive hjulpet til at komme ind i fællesskabet. Jo ældre barnet er, jo større forventninger kan de voksne have til, at barnet kan mærke og forholde sig til egne og andres behov og til, at det kan bidrage til fællesskabet.

Pædagogiske læringsmiljøer.

Med udgangspunkt i vores børne- og lærings syn, forsøger vi i Brombærhuset kontinuerligt, at tilpasse vores pædagogiske læringsmiljøer til den gruppe børn, vi har i huset på nuværende tidspunkt.

Når barnet føler sig tryk, vil det åbne sig for nye indtryk og have lyst til at lege og lære. Et sundt og stimulerende læringsmiljø er karakteriseret ved, at barnet oplever nærvær, ro og sjælelig varme, glæde, begejstring og humor.

Barnet har brug for en overskuelig hverdag, som det kan orientere sig i. I Brombærhuset har vi etableret pædagogiske læringsmiljøer hele dagen. De er formet i en fast rytme, som veksler mellem voksenstyrede fælles aktiviteter og fri leg. Ugen forløber i en struktur, som gør dagene genkendelige for børnene. Årstiderne markeres med bestemte aktiviteter, pynt, farver og fester. Meningen med strukturen er at give barnet mulighed for at opleve verden omkring sig som genkendelig og meningsfuld.

Barnet lærer gennem alt, hvad det møder, derfor skaber vi omgivelser og handlinger omkring barnet, som understøtter den sanselige, kognitive, emotionelle og den sociale udvikling: Barnet stimuleres sanseligt og kognitivt ved at være i omgivelser, der er harmoniske og ved at møde materialer af god kvalitet, typisk naturmaterialer, som dufter, smager og føles forskelligt. I fælles aktiviteter som eventyrfortælling og sangleg stimuleres barnets forestillingsevne og indre billeddannelse. Arbejdet frem til årstiderne giver barnet sanselige erfaringer med og begreber for fx "høst", når det er med til at høste korn, kværne mel, bage

brød eller kærne smør, som på festdagen indtages i fællesskab. De fysiske aktiviteter understøttes af sange, rim og remser, som giver ord og begreber på fx "høst". Sammenhængen mellem fysiske aktiviteter, fortælling og udtryksformer som fx tegning og maling gør, at barnet danner begreber ud fra de sanselige oplevelser og indre billeder.

Barnet stimuleres emotionelt ved samvær og leg med andre børn og ved samvær med de voksne. Det får mulighed for at udvikle empati og medfølelse, når det oplever, hvordan alle hjælper hinanden, venter på hinanden og accepterer hinandens forskelligheder. Barnets tætte relationer til de voksne udvikles og plejes gennem fælles aktiviteter som det fælles måltid og den daglige fortælling, og gennem mere individuel kontakt fx i garderoben, ved madlavning, på gåture og når det lille barn skal have omsorg og pleje.

Endelig stimuleres barnet socialt gennem tilknytning og fællesskabet med de andre børn såvel i voksenstyrede aktiviteter som i fælles leg.

Forældresamarbejde.

I Brombærhuset tilstræber vi, at barnet oplever, at der er sammenhæng mellem familien, hjemmet og fællesskabet i dagtilbuddet. Barnet skal opleve, at de voksne gensidigt respekterer og viser imødekommenhed i forhold til hinanden.

Forældrene bidrager til at vedligeholde hus og have på arbejdsdage, ligesom de inviteres med til forskellige årstidsfester. Til disse arrangementer møder forældrene ikke blot de voksne i Brombærhuset, men også hinanden og Brombærhusets øvrige børn, så de kommer tættere på de mennesker og oplevelser, der er vigtige i deres barns hverdag. Sådanne arrangementer bidrager til at forældrene føler medansvar for huset, og at børnene oplever sammenhæng mellem familie og Brombærhuset.

Forældresamarbejdet sker også i forældrebestyrelsen, i forældrerådet, på forældremøder og ved individuelle samtaler. Brombærhuset ejes af Michael Skolen, derfor har vi også en fælles forældrebestyrelse, der er ansvarlige for den overordnede drift. Både i forældrebestyrelsen, i forældrerådet og på forældremøder drøftes og orienteres om den pædagogiske praksis. Mens der gennem individuelle samtaler med forældre, samarbejdes omkring det enkelte barns trivsel, udvikling og læring.

I samtaler mellem forældre og pædagoger, ved barnets optagelse og gennem barnets tid i Brombærhuset, sker en vigtig udveksling af erfaringer omkring barnet. Om barnets trivsel, udvikling og læring. Pædagogerne søger indsigt i og indlevelse for barnets hjemlige forhold og familie dynamikken, for at kunne møde barnet, hvor barnet er. Gennem samtale opnås større forståelse for barnets og fællesskabets behov. En tillidsfuld udveksling, samt et gensidigt og aktivt samarbejde mellem forældre og pædagoger er en forudsætning for, at de sammen kan understøtte barnets trivsel og skabe en tryk ramme omkring barnets liv i Brombærhuset og

hjemme. Dette samarbejde er særligt vigtigt i perioder, hvor barnet af den ene eller anden grund er udsat og har brug for særlig omsorg.

Børn i udsatte positioner.

Børn kan komme i udsatte positioner på mange måder, det kan være fysisk, følelsesmæssigt og/eller socialt. Nogle børn har et handicap, andre mangler omsorg og stimulation eller ro og overskuelighed. Nogle børn savner tydelige voksne, som tør vise vejen og skabe rammer omkring barnets dagligdag, andre har svært ved at finde/ få en plads i fællesskabet.

En forudsætning for at få øje på et barn i en udsat position er, at de voksne i Brombærhuset hver dag forholder sig individuelt til hvert enkelt barn. I Brombærhuset bliver børn og forældre hver morgen mødt af en voksen, som tager imod og siger velkommen til en ny dag. I dette møde søger pædagogen at fornemme barnets tilstand, for at bruge den fornemmelse til at støtte barnet i løbet af dagen.

Gennem de daglige aktiviteter kan pædagogerne iagttage, hvornår og hvordan det enkelte barn bliver udfordret og tilgodese barnets behov ved at tilpasse børnegruppens sammensætning eller dagens aktiviteter. Måske har barnet i den udsatte position brug for at sidde ved siden af en voksen ved måltidet eller brug for at blive ledt ind i legen med en voksens hjælp.

Barnets leg afspejler det, som har gjort indtryk og lever i barnets følelsesliv. Derfor kan pædagogen ved at iagttage barnets leg se, hvad det er optaget af, og om det er fastlåst i noget, som det skal have hjælp til at forløse. Fx kan det meget urolige barn inviteres med til at stable brænde eller lave bål, mens det utrygge barn kan støttes ved, at de voksne skaber overskuelige rammer med en-til-en kontakt - enten mellem 2 børn eller mellem voksne barn.

Det er vigtigt at pleje tilknytningen mellem et barn i en udsat position og en voksen, som barnet særligt holder af. Det skaber grundlag for, at barnet senere kan åbne sig mod flere relationer. Det er også vigtigt at de voksne kigger på de pædagogiske aktiviteter og børnefællesskabet, og reflektere over hvordan der her kan skabes flere deltagelsesmuligheder for de børn der er i udsatte positioner.

På personalemøder, evaluerer vi vores pædagogiske praksis og de observationer vi har lavet af børnegrupperne og de enkelte børn. Er der tale om mere vedvarende problematikker, vil fagpersoner såsom psykologer, sprogkonsulenter eller andre, fx antroposofiske læger og terapeuter blive involveret.

Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen.

Skiftet fra Brombærhuset til skole kan være en stor overgang for både barnet og for familien. De fleste børn der går i Brombærhuset forsætter på Michael Skolen.

Måden der arbejdes på i børnehaveklassen er meget lig, den måde vi arbejder pædagogisk i Brombærhuset.

Brombærhuset v./ Michaelskolen – Privat Rudolf Steiner vuggestue og børnehave.

Stokholtbuen 25 - 2730 Herlev - Tlf. 44849898 - Hjemmeside: www.michaelskolen.dk

E-mail: mail@michaelskolen.dk og brom@michaelskolen.dk

Pædagogikken i Brombærhuset er med til at gøre børnene klar til at modtage undervisning og færdes i det større miljø skolen udgør. Et barn, som kommer fra Brombærhuset vil almindeligvis være god til at lytte, kunne indgå i fællesskaber, være selvhjulpne, nysgerrige, hjælpsomme og gode til at koncentrere sig.

Det sidste år før skolestart er der særlig opmærksomhed på at følge barnets udvikling mod at være klar til at forlade den trygge ramme i børnehaven og begynde en ny fase af sit liv i skolen. Det gælder særligt i forhold til, om barnet er modnet følelsesmæssigt til at kunne stå alene uden voksenstøtte i en større gruppe børn, og at det har ro nok til at være stille i længere tid og samle sig om fx at modtage en besked.

Pædagogernes iagttagelse af barnet og tilrettelæggelse af barnets læringsmiljø vil have fokus på, at det udvikler en tilstrækkelig modenhed til at kunne begynde i skole.

Overgange.

Når et barn skal begynde i Brombærhuset vil der først være en samtale mellem forældrene, den pædagog, der skal tage imod barnet og lederen af Brombærhuset. Her fortæller forældrene om deres barn og pædagogen fortæller om pædagogikken og rytmen på stuen hvor barnet skal gå. Lederen fortæller mere overordnet om Brombærhuset som organisation og om forventninger til det kommende samarbejde mellem forældre og Brombærhuset. Nogle gange aftales det praktiske omkring barnets opstart her, andre gange ringer pædagogen efterfølgende til forældrene.

I barnets første tid arbejder de voksne med at skabe en relation til barnet, så det føler sig trygt og velkommen det nye sted. Målet er, at forældrene trygt kan overdrage ansvaret for deres barn til pædagogerne.

Når barnet skal flytte fra vuggestue til børnehaven, forsøger vi i Brombærhuset at skabe en rolig og tryk overgang - for både forældrene og barnet.

Forældrene inviteres til en overflytningssamtale, sammen med en pædagog fra vuggestuen og den pædagog der skal tage imod barnet i børnehaven.

14 dage før barnet skal rykke, besøger barnet børnehaven hver dag, sammen med en voksen fra vuggestuen. Vi forsøger altid at flytte flere børn på samme tid, så børnene ikke flytter alene, men sammen med en ven.

Den første dag barnet skal være i børnehaven, inviteres forældrene til at deltage, så de kan få et indblik i hvor deres barn nu skal gå.

Hver måned, hver uge og hver dag har sin egen rytme og overgange mellem forskellige situationer markeres ofte med bestemte sange, på denne måde skabes en tryk og genkendelig overgang for børnene. F.eks. synges der en sang når måltidet begynder - og en anden når måltidet slutter.

Nærmiljøet.

Brombærhuset ligger nær Sømosen som vi bruger dagligt.

Børnene går ture i mosen, hvor vi ser på fugle, plukker siv, følger med i årstiderne. Der leges i et stort æbletræ og Mirabelle krat. Vi går i "Brombærskoven", en lille nærliggende skov med et stort Brombærkrat, her kravles der i træer, samles blade, spilles med bold, bygges huler og gynes i et reb der er hængt op i et træ.

Ved Brombærskoven ligger der store bakker, som vi triller ned ad og løber på. Dette styrker opøvelsen af balancen. Om vinteren når sneen falder, kælker vi.

Brombærhuset er en del af Michael Skolen. Vi inviteres tit til generalprøver på diverse elevforestillinger og koncerter. Ligesom skolebørnene kommer og går Lucia for os. Vi går ofte gennem skolegården og bruger/ besøger skolens små oaser på vores ture ud af huset.

Indholdsbeskrivelser og pædagogiske mål.

For os i Brombærhuset er det vigtig at huske, at opdragelse starter med os selv, gennem måden vi agere på hver for sig og sammen i vores pædagogiske hverdag. Vi ønsker at guide barnet ved, at vise det vejen gennem efterligning f.eks. ved sangleg, men også ved alt hvad vi gør. Vi viser vejen her på jorden, så barnet ønsker at være her. Det kræver langsommelighed og tid, for børn lever langsomt.

Vi vil gerne give barnet taknemmelighed og respekt for livet i hvert aspekt af tilværelsen - helt ned i de små ting. Varmen som strømmer ud af radiatoren så jeg ikke fryser - eller bålet's varme. Solen som glimter i duggen om morgenen, regnen som hænger i en fin tåge i gadelysets skær. Lykken over at jeg skal lave mad, og at jeg har mad at lave. Listen er uendelig.

Vores ærefrygt og hengivenhed for den sansebare verden vil vi bringe hen til barnet. Evnen til at undres og reflektere, og evnen til at lære om verden uden for sig selv - er en helt central proces i udviklingen af selvfølelsen. Vi ønsker at se hvert barn og anerkende det, så det kan udvikle sin selvtillid og sit selvværd - og på den måde udvikle barnet til et frit menneske, så det senere i livet kan få en social rolle det trives i.

Målet for os i Brombærhuset er at skabe et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, pædagogiske aktiviteter (både vokseninitierede, spontane og børneinitierede), samt daglige rutiner og gøremål giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes. Så vi kan understøtte børnenes nysgerrighed, gåpåmod, selvværd og bevægelse.

Vi ønsker at vise barnet, at verden er god, sand og smuk.

De 6 læreplanstemaer.

1. Alsidig personlig udvikling.

Hvert barn har sin helt egen individualitet som kræver at vi voksne "ser" det. At hvert barn besidder en indre særegen, individuel kerne er en vigtig del af Brombærhusets grundlag. Denne individualitet er for os ikke kun et udtryk af miljø og arv, men også et udtryk for at mennesket er bærer af et højere selv, noget individuelt.

Vi vil i det daglige arbejde med at udvikle barnet i sig selv og i et fællesskab, med udgangspunkt i at barnet er på vej i livet. Hvor barnet udvikles med respekt for dets alder, herunder hvad der er sundt for barnet og hvad det kan klare.

Den alsidige personlige udvikling understøttes ved:

- At børn og voksne udvikler sig i samhørighed med hinanden, hvor der drages omsorg og forståelse for hinanden.
- At barnet gennem denne proces udvikler empati for sine medmennesker og derved opnår glæden ved at være sammen med andre.
- At barnet opfordres til at danne venskaber. Derved støttes barnet til et godt selvværd så det har mod på selv at tage initiativ til at gå "ud i livet" og gå i gang med at opsøge de andre børn, især i legen.
- Pædagogerne er engagerede i barnets hverdag, dets læring, udvikling, omsorg og tryghed.
Når trygheden er til stede kan barnet med større ro og nysgerrighed deltage i hverdagens lege og gøremål.
- Vi inddrager barnet i fællesskabet, "vi gør noget sammen". For at få suppe skal der skrælles grøntsager.
- Barnet skal kunne skabe og efterligne i legen på egne betingelser.

2. Social udvikling.

I Brombærhuset er de voksne bevidste om at de skal være forbilledlige voksne, som børnene kan spejle sig i. Det kan både være i de daglige gøremål, men også i måden vi kommunikerer med hinanden og børnene på - både verbalt og non-verbalt.

Vi er også bevidste om at børnene har brug for at kunne spejle sig - og handle i relationer børn imellem. For ved sådanne møder oplever barnet på konkret vis, at udleve indlærte sociale mønstre og vundne kompetencer.

Den sociale udvikling understøttes ved:

- At barnet kan føle sig trygt, møde forståelse, imødekommenhed, blive lyttet til/på, føle sig accepteret, kunne være til stede i dagligdagen.
- At barnet kan mærke det er en del af fællesskabet og er aktive i det.
- At barnet har mulighed for at hjælpe og vise omsorg for hinanden.
- At de voksne er synlige, der er en god stemning og en god tone blandt børn og voksne.
- At børnene støttes af voksne gennem en positiv konfliktløsning.

- At de voksne danner gode legerammer, som børnene kan indtage. De voksne er på forkant med legen så drilleri denne vej kan forebygges.
- At skabe rum for socialt samvær gennem fælles gøremål, årstidsfester, eventyrfortælling og sangleg.

3. Kommunikation og sprog.

I Brombærhuset har barnet daglig kontakt med børn og voksne, der giver mulighed for at få erfaring i at udtrykke sig sprogligt. Barnet får kontakt med et rytmisk, musikalsk og billeddannende sprog bl.a. gennem vores daglige sangleg og eventyrs fortælling, hvori der findes ordspil, rim, remser og fingerlege der udvikler den sproglige nysgerrighed og opfordrer til kropslig bevægelse.

Sproget forbinder sig med bevægelse, det har en rytme der lagrer sig i hukommelsen og i kroppen.

Barnet øver sproget i den frie leg, hvor det indgår i samspil med de andre børn. Barnet får i hverdagen mulighed for at blive "hørt" og andre må vente til det bliver deres tur til at fortælle.

De voksne udviser forståelse og respekt for barnets alderssvarende sproglige udvikling, og er samtidig opmærksomme på deres egen sprogbrug, at det er nuanceret og tydeligt. Vi anser det levende ord og den menneskelige kontakt som væsentlig i vores hverdag. Derfor møder børnene de voksne i hverdagen uden brug af f.eks. CD-afspiller og computer. Vi fremgår som efterlignelsesværdige voksne som tænder lys, synger, fortæller eventyr - alt sammen med os selv som udgangs punkt.

I Brombærhuset arbejder de voksne som gode forbilleder, der anstrenger sig bevidst i at bruge sproget aktivt, direkte og konstruktivt, så barnet får mulighed for en god efterligning. Det talte sprog og kropssprog skal være i overensstemmelse.

Kommunikation og sprog understøttes ved:

- At sproget gennem eventyret og sanglegen udvikler og udfordrer barnet.
- At det enkelte barn støttes i sin spontane interesse for sproget.
- At barnet støttes i sin egen interesse for det spontane skriftlige sprog.
- At barnet støttes i at kommunikere. F.eks. anvendes sproget i konfliktløsning med andre børn.
- At barnet oplever forskel på hvor, og hvordan der kommunikeres: indendørs, udendørs.
- At barnet kan føle sig forstået, så det får mod til at udtrykke sig.
- At de voksne opmuntrer og støtter hver enkelt barn i at udtrykke sig, udviser ro og giver barnet den fornødne tid.
- At de voksne med deres pædagogiske kompetence, hjælper og styrker de børn som har svagheder, er usikre og føler sig udsatte.
- At der sættes ind over for de børn der ikke udvikler sig sprogligt, alderssvarende.

- At der skabes inspirerende legemiljøer, der giver barnet lyst til at udvikle legen og anvende den.

Når sproget ikke udvikler sig:

- Pædagogen observerer og iagttager barnet, har det en alderssvarende sproglig udvikling, sprog nuancer og ordforråd.
- Pædagogen udarbejder et TRAS - skema (Tidlig Registrering Af Sprogligudvikling).
- Samtale med forældrene.
- Evt. hjælp udefra, den kommunale PPR, talepædagog eller en antroposofisk sprogformer.

4. Krop, sanser og bevægelse

Med udgangspunkt i at børnenes motoriske udvikling har betydning for deres evne til rumorientering, egen kropsopfattelse, og forståelse for omverden, lægger vi i Brombærhuset vægt på den betydning bevægelse har af udvikling for barnets krop, og organer i de første syv leveår.

Barnet skal have mulighed for at røre sig, udvikle sine motoriske færdigheder, beherske kroppen, finde egne grænser, bevare/finde et naturligt forhold til omverdenen - hvilket vil styrke barnets mod og selvfølelse.

Ud fra vores værdigrundlag, er det vores holdning at computeren som medie ikke hører til i en vuggestue/ børnehave. Bl.a. fordi der ikke er tale om noget levende, men en reproduktion af det levende. Det er abstrakt i sin grundform og hører en anden 7 års periode og skolegangen til. Vi mener at barnet skal opleve gennem egne sanser og krop. (Forældre bliver orienteret om dette ved vores første samtale.).

Krop, sanser og bevægelse understøttes ved:

- Brombærhusets indretning:
Vi forsøger at skabe stemninger som frembringer en hjemlig atmosfære.
Farvevalg på vægge og gardiner er afdæmpet.
Indretningen gør at rummet kan forandres efter det der nu skal ske samt børnenes leg og bevægelser.
Til fester og lignende skabes der en højtidlig stemning ved at gøre noget særligt ved indretningen.
Sanserne stimuleres blandt andet gennem naturmaterialer som silke, træ, uld og metal.
- Sanglegen:
Sanglegende indeholder forskelligartede bevægelse, retninger. Fra store bevægelser med hele kroppen til små bevægelser som der er i fingerleg. Sanglegen planlægges så barnet kommer fra hovedet ned til tæerne, bevægelser der er afpasset til sang, rim og remser.
- Eurytmi:
En gang om ugen har vi eurytmi for de børn der er fyldt 4 år og opefter.
En uddannet eurytmist kommer til børnehaven og udøver eurytmi med børnene og

pædagogerne. En eurytmistund indeholder rytme, levende musik og sprog, hvortil eurytmisten gør forskellige harmoniske bevægelser, som barnet gør efter. Eurytmien har til hensigt at udvikle et harmonisk forhold mellem bevægelse og fantasi, musik og sprog. Den stimulerer inkarnationsprocessen og hjælper barnet til at være i egen krop og opøve rumfornemmelse. Barnet styrkes i det grov- og fin motoriske samt sproget.

- Udendørs:

Legepladsen indrettes som en "have", den skal kunne fordre til social fællesleg og give mulighed for at udfordre egne motoriske grænser.

"Haven" skal stræbe efter et varieret terræn, små bakker man kan trille på, træstubbe man kan gå på, skubbe til og hoppe ned fra. Sandkasse, legehuse man må kravle op på og klatretræer. Sandkassen er rammet ind af træstubbe, således at de både kan bruges som bord og "balancebom".

I haven findes også hængekøjer, man kan slappe af- eller gynges i.

- Maden:

Brombærhuset støtter op om den fysiske sundhed ved at tilbyde god varieret, nærig kost. Maden er vegetarisk af økologiske eller biodynamiske råvarer. Madlavning hører til de daglige gøremål, vi ordner grøntsager, dækker bord, vasker op, bager boller.

Børnehaven tilrettelægger sin hverdag så barnet får mulighed for at stimulere deres sanser igennem madlavningen, bål i haven, lege med naturmaterialer, årstidsfesterne.

- Fester:

Ved vores mange årstidsfester opstår der stemninger og sanseindtryk i os alle, indtryk der huskes til næste fest. Koncentration opøves, der arbejdes med hukommelsen, der opstår billeder som hentes frem når vi arbejder med festen på ny.

Ved forberedelserne til mange af festerne stimuleres børnene motorisk ved hjælp af f.eks. fingerstrik/ fremstilling af påskekylling.

5. Natur, udeliv og science.

Gennem egne naturoplevelser får barnet forståelse for naturen. Her sås de første frø til barnets interesse for naturen.

På disse alderstrin er det vigtigt at barnet tilegner sig naturens lovmæssigheder og fænomener gennem at sanse og opleve på egen krop og derved selv at erfare sin egen erkendelse af naturens sammenhæng, ikke gennem lange udredninger fra den voksne.

Vi mener, at barnet først selv må opleve, for så senere i skolelivet at få de naturvidenskabelige forklaringer.

Brombærhuset er beliggende ved Sømosen, vi har derfor rig mulighed for at følge med i alle årstiderne.

Natur, udeliv og science understøttes ved:

- Daglige gåture i nærområdet.
- At være ude i alt slags vejr.
- Oplever og mærker naturen og årstidernes skiften, ved at bruge, mærke og kigge på de gaver naturen giver os.
- At følge med i dyrelivet.

Brombærhuset v./ Michaelskolen – Privat Rudolf Steiner vuggestue og børnehave.

Stokholtbuen 25 - 2730 Herlev - Tlf. 44849898 - Hjemmeside: www.michaelskolen.dk

E-mail: mail@michaelskolen.dk og brom@michaelskolen.dk

- Fejre årstiderne gennem årstidsfester, så naturens gang bliver en del af festen
- Bruge naturmaterialer i leg og aktiviteter og se hvordan det kan forvandle sig alt efter hvordan vi bruger det og vejret.
- At pynte op i huset, så pynten svare til årstiderne.
- At vi undrer os sammen.
- At følge børnene interesser.
- At bruge de fire elementer vand, jord, ild og luft som en naturlig ting i vores hverdag.

6. Kultur, æstetik og fællesskab.

Børnene skal have mulighed for at forstå egen og andres kultur.

Brombærhusets holdning er, at alle mennesker er ligeværdige uanset køn, race, sprog m.m. Gennem vores opvækst påvirkes vi af hvorledes kulturen og vores fælles kulturarv formidles. De voksne må derfor være de rette forbilleder for hvordan vi omgås hinanden. Vi lægger vægt på høflighedsfraser som "godmorgen", hvor vi hilser på hinanden med et håndtryk - det samme når vi siger "farvel".

I Brombærhuset oplever vi børn der er flersprogede. De kan f.eks. lære os andre at tælle på det/ de ekstra sprog de kan.

I Brombærhuset arbejder vi med årets fester, som pædagogiske aktiviteter. Festerne tager udgangspunkt i naturens gang og gamle traditioner med fejring af de forskellige årstider og højtider.

I børnehaven holdes festerne, som større begivenheder, mens vuggestuen mere markerer festerne som stemningsdage.

Kultur, æstetik og fællesskab understøttes ved:

- Gennem vores årstidsfester får børnene en fornemmelse af at være med i et fællesskab. Vi forbereder noget sammen og deler det til festen, hvor alle deltager.
- Der gøres altid noget særligt ud af udsmykning, valg af materialer, eventyr fortælling ect.
- Børnene bliver inddraget i hverdagens gøremål.
- Børnene opdeles i forskellige grupper, på tværs af stuer, alder, mm.
- Børnene får mulighed for at bruge forskellige naturmaterialer i deres leg og aktiviteter.
- Børnene deltager som tilskuere til mange forskellige forestillinger og koncerter på skolen.
- At skabe mulighed for, at børnene aktivt deltager i fortællinger. Feks. Ved eventyrfortælling og julespil.
- At børnene kan være forskellige roller i sanglegene.

Pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

I Brombærhuset har vi udarbejdet brede pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet (leg, pædagogiske aktiviteter og hverdagsrutiner) og børnenes læring.

Vi ønsker at skabe en progression gennem børnenes tid i Brombærhuset, hvor vi hele tiden har for øje, at børnene går igennem en læreproces hvor de først skal opleve, før de kan genkende og siden hen mestre.

Eksempelvis..

Leg: Når et barn er 3-4 år leger det parallellege og er optaget af sin egen leg, ved 4-5 års alderen begynder barnet at inddrage redskaber og henvender sig til andre når det leg. Når barnet bliver omkring 5-6 år begynder det at mestre rollelegen, nogle børn kan sågar fordel rollerne mellem dem der er med i legen.

Pædagogiske aktiviteter: Når et barn er 3-4 år og med til at bage, smager de på dejen - dejen klistre og er svær at få af fingrene. Når barnet er 4-5 år - genkender det hvad der skal ske ved bagning - smager ikke på dejen, ved der skal mere mel på så dejen ikke klistre. Når barnet når de 5-6 år mestre de bagningen - de kan trille boller eller lave skulpturer af bolledejen.

Hverdagsrutiner: Når et barn på 3-4 år skal dække bord, sætter de alle tingene på samme sted på bordet. Et barn på 4-5 år ved hvor tingene skal stå og hvad der skal bruges, men kan have brug for guidning af de voksne. Barnet på 5-6 år mestre borddækningen, enten ved at dække bord uden voksne eller hjælper de yngre børn med borddækningen.

Vi ved, at der er forskel på børn og deres udvikling - dette tager vi udgangspunkt i, når vi planlægger og arbejder i de pædagogiske læringsmiljøer.

De overordnede generelle mål er at sikre børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse.

Disse mål understøttes af:

Vuggestuen (1-3år):

- Alsidig personlig udvikling:
  - 1-2 år: Alle børn skal opleve at de selv kan.
  - 2-3 år: Alle børn kan - og har mulighed for - at gøre ting selv.
- Social udvikling:
  - 1-2 år: Alle børn skal opleve at de er med.
  - 2-3 år: Alle børn skal have mulighed for at være sammen med andre.
- Krop, sanser og bevægelse:
  - 1-2 år: Alle børn skal opleve at de kan bruge deres krop.
  - 2-3 år: Alle børn skal have mulighed for at bruge deres krop.
- Kommunikation og sprog:
  - 1-2 år: Alle børn skal kunne gøre opmærksom på egne behov.
  - 2-3 år: Alle børn skal kunne kommunikere med andre.
- Natur, udeliv og science:

(Det samme mål gælder for begge alders grupper, med udgangspunkt i børnenes alder.)

- 1-3 år: Alle børn skal opleve naturens gang og forskellige elementer, og have mulighed for at være undersøgende i verden.
- Kultur, æstetik og fællesskab:
  - 1-2 år: Alle børn skal opleve at de hjælper til.
  - 2-3 år: Alle børn skal have mulighed for at hjælpe til.

Børnehaven: (3-6år)

- Alsidig personlig udvikling:
  - 3-4 år: Alle børn skal have små succesoplevelser af at de selv kan og tage initiativ til selv at gøre ting.
  - 4-5 år: Alle børn skal gennem gentagelse have mulighed for at gøre ting selv og af egen vilje prøve ting af.
  - 5-6 år: Alle børn skal være aktive, selv handle og mestre at gøre ting selv.
- Social udvikling:
  - 3-4 år: Alle børn skal opleve at de er med i et socialt fællesskab.
  - 4-5 år: Alle børn skal gennem forskellige fællesskaber og gentagelser have mulighed for at være en del af et socialt fællesskab
  - 5-6 år: Alle børn skal være deltagende i et socialt fællesskab og kunne skifte mellem forskellige sociale fællesskaber.
- Krop, sanser og bevægelse:
  - 3-4 år: Alle børn skal opleve, at de kan bruge deres krop og præsenteres for forskellige sanseoplevelser i naturen.
  - 4-5 år: Alle børn skal gennem gentagelse have mulighed for at øve deres krops færdigheder.
  - 5-6 år: Ud fra det enkelte barns forudsætninger skal alle børn kunne brug deres krop frit, alene og i fællesskab med andre.
- Kommunikation og sprog:
  - 3-4 år: Alle børn skal opleve at blive set, hørt og forstået.
  - 4-5 år: Alle børn skal i udpræget grad, kunne kommunikere følelser ud verbalt og være en del af kommunikationen i fællesskabet.
  - 5-6 år: Alle børn skal kunne forstå hinanden sprogligt og kunne mestre sproget samt udtrykke sig følelsesmæssigt verbalt.
Alle børn skal have mulighed for at udfordres i deres kognitive nysgerrighed gennem tilrettelagte aktiviteter.
- Natur, udeliv og science:
  - 3-4 år: Alle børn skal gennem sin nysgerrighed, have mulighed for at udforske og undersøge det fysiske miljø gennem fordybelse og en undersøgende tilgang.
  - 4-5 år: Alle børn skal gennem gentagelse, fordybelse og en undersøgende tilgang og erfaringsdannelse, præsenteres for - og fornemme - omgivelsernes fysik i det omgivne miljø, og hvilken betydning det har for barnet

- 5-6 år: Alle børn skal bevidst kunne udvælge og aktivt fordybe sig i lege og oplevelser i og med naturen. Alle børn skal have mulighed for at have en undersøgende tilgang til naturen og naturfænomener i kraft af deres nysgerrighed samt kunne fornemme hvilken betydning dette har for barnet selv.
- Kultur, æstetik og fællesskab:
  - 3-4 år: Alle børn skal opleve sig som en del af fællesskabet
Alle børn skal have mulighed for at være en del af en større eller mindre gruppe.
  - 4-5 år: Alle børn skal have mulighed for fordybelse i rolige omgivelser og begynde at hvile i børnehavens kultur gennem sine erfaringsdannelser.
  - 5-6 år: Alle børn skal have mulighed for at vælge til og fra mellem fællesskabet og fordybelsen samt være deltagende og aktive i børnehavens kultur og fællesskab.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø.

I Brombærhuset inddrager vi arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i vores daglige læringsmiljøer, samt i vores planlægning og evaluering.

Her har vi fokus på, hvordan vi sikre børnenes trivsel både individuelt og som gruppe. Vi er meget opmærksomme på at børnegruppens behov forandrer sig alt efter hvilken børnegruppe der er i huset på nuværende tidspunkt. Men også på hvordan vi indrette vores fysiske rum, er de rare at være i, kan de forvandles fra en ting til noget andet, er rummene til at navigere i for børnene.

Vi har en fast dagsrytme, ugerytme og årsrytme - ligesom vi forsøger at gøre overgangen i hverdagen, så tydelige for børnene som muligt. Blandt andet starter og slutter vi aktiviteter og lign. af med faste sange.

Den faste rytme er bevægelig, da vi er et levende hus, men den medvirker til at børnene kan orientere sig i hverdagen.

Vi arbejder meget iagttagende og lyttende for, at inddrage børneperspektivet og få indblik i hvad der rør sig i børnegruppen her og nu.

I Brombærhuset vurderer og evaluerer vi husets børnemiljø gennem børnemiljøvurderingen.

Børnemiljøvurderingen.

Brombærhusets børnemiljøvurderingen ligger som et separat dokument på vores hjemmeside. Når vi udarbejder en børnemiljøvurdering arbejder vi med den i 3 dele.

Personalet udfylder elektronisk hver især en del.

Forældrene udfylder elektronisk hver især en del.

Børneperspektivet inddrages i en del. Her bruges både iagttagelse og den narrative tilgang som metode.

Herefter samles besvarelsenerne i en samlet børnemiljøvurdering, og der evalueres og udarbejdes en handleplan ud fra dette.

Evalueringskultur.

I Brombærhuset har vi en uformel og en formel evalueringskultur.

Den uformelle evaluering, er den evaluering, der sker i hverdagen, når personalet stikker hovederne sammen i haven eller på stuen og lige vender noget, hvorefter der sker små justeringer eller ændringer i den pædagogiske praksis, som er mere hensigtsmæssige.

Den formelle evaluering, er den evaluering, der sker når noget er planlagt skriftligt og efterfølgende evalueret skriftligt. Planlægning og evalueringen opbevares i Brombærhuset, som dokumentation for det arbejde der er lavet og som arbejdsredskab til det videre arbejde. Der planlægges og evalueres løbende på personalemøder.

I vores formelle evaluering arbejder vi blandt andet med SMTTE-modellen, da den giver bedst mening i vores pædagogiske arbejde. SMTTE står for Sammenhæng, Mål, Tiltag, Tegn og Evaluering.

Bestyrelse og forældreråd informeres og inddrages løbende i evalueringerne på bestyrelses- og forældrerådsmøder.

Kildehenvisning.

- Filmen Barndom. Instruktør Margreth Olin. Producent Speranza AS. 2017.
<http://doxbio.dk/movie-archive/barndom/>
- Hæftet "Pædagogisk grundlag for Rudolf Steiner dagtilbud." udgivet af Sammenslutningen for Rudolf Steiner dagtilbud. 2018
- Master for en styrket pædagogisk læreplan. Publikation udgivet af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. 2016
- <https://www.uvm.dk/dagtilbud/viden-og-udvikling/den-styrkede-paedagogiske-laereplan/mastergruppen>
- SMTTE-modellen. Lena Uldall, Uldall Consult Aps. 2010
<https://uldallconsult.dk/Billeder/pdf/SMTTE-artikel.pdf>